

Téměř stoletá historie Vojenských lesů

Za necelých sedm let uplyne rovné století od chvíle, kdy vznikl jeden z nejstarších lesnických podniků v Česku. Podnik, který je od svých prvopočátků až do dnešních dnů spjat s armádou a ministerstvem obrany. Jde o Vojenské lesy a statky ČR s.p., legislativně i náplní své hospodářské činnosti navazující na prvorepublikové Vojenské lesní podniky.

Byl čtvrtek 24. května 1928, když třetí vládní kabinet Antonína Švehly, postavený na tzv. Panské koalici křesťanských a agrárních stran schválil vládní usnesení, kterým založil Vojenské lesní podniky. Reagoval tak na potřebu zajistit hospodářskou správu vojenských cvičišť, která pro svou činnost potřebovaly nedávno založené ozbrojené složky nově vzniklého demokratického státu v srdci stále nestabilní Evropy po první světové válce. Tím fakticky vznikly Vojenské lesy, podnik, který dnes nese název Vojenské lesy a statky ČR a po desetiletí pečuje o krajinu nejen ve vojenských újezdech. Jejich vzniku však předcházela dlouhá historie.

Z pronajatých polí k újezdům

Již za dob Rakouska – Uherska se v našich zemích objevila potřeba, aby vojenské jednotky měly svoji stálou střelnici a výcvikový prostor.

Polní výcvik a velká cvičení vojenských útvarů probíhal převážně na civilních pozemcích, které si armáda dočasně pronajímala od soukromých vlastníků, či uhrazovala škody, vzniklé na lukách, polích a lesních porostech v souvislosti s manévry. Dbalo se o to, aby ztráty na úrodě byly co nejnižší a termíny cvičení se musely přizpůsobit průběhu polních prací. Nejvhodnějším východiskem z této situace tedy bylo zřízení stálého výcvikového prostoru. Ten byl v letech 1904–1905 založen u Milovic.

Po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 mladý stát začal v politicky nestabilním evropském prostoru budovat novou armádu a ta též potřebovala cvičit. Válečné umění se v první světové válce dostalo do stadia, v němž dominoval význam, dostřel i ničivá síla dělostřelectva, a rozlohou relativně malý prostor u Milovic přestával potřebám armády vyhovovat a přeprava jednotek na Slovensko, kde byla ve dvacátých letech postupně zřizována střelnice u Malacek, by byla finančně i časově náročná.

Křivoklát? Písek? Nakonec Brdy!

Vybrat vhodné území pro novou střelnici ovšem nebylo na relativně hustě osídleném území Čech a Moravy jednoduchým úkolem. Postupně byly vyřazeny návrhy na zřízení dělostřelecké střelnice u Křivoklátu, Přimdy, Písku, Vodňan, Jindřichova Hradce a v dalších lokalitách. Nakonec se vojenská správa po několika průzkumech přímo na místě rozhodla pro centrální oblast Brdské vrchoviny.

Přes protesty části veřejnosti, ale i umělců a vědců, byl 19. února 1926 na základě podnětu Ministerstva národní obrany projekt dělostřelecké střelnice vládou schválen.

Malá majetková roztržičnost rozsáhlého, převážně zalesněného a minimálně obývaného území Brd zjednodušovala výkup pozemků od původních vlastníků, a to velkostatků Zbiroh, Dobříš (Colloredo-Mansfeld), Hořovice (Hanau-Schaumburg), Hluboš (Wallenstein-Oettingen) a Rožmitál (Arcibiskupství pražské).

V letech 1927-1928 byly postupně uzavírány tzv. trhové smlouvy a součástí jednání o odprodeji pozemků byla i dohoda o převodu lesního personálu jednotlivých velkostatků do služeb nového vlastníka, kterým se stal československý stát. Stát tedy musel založit podnik, který by v lesích dělostřelecké střelnice nadále hospodařil. Na základě prováděcího vládního nařízení č. 206 Sb. ze dne 25.9. 1924 již na Slovensku existoval a pracoval státní „Vojenský dřevařský podnik ve Velkých Levárech“ a legislativní úpravou byl tento lesnický provoz transformován na Vojenské lesní podniky.

Ředitelství Vojenských lesních podniků pracovalo v souvislosti se zřizováním brdské dělostřelecké střelnice ve skutečnosti již od roku 1927 v Jincích. Tamní prostory byly ale nevyhovující, a tak o rok později přesídlilo do státem zakoupeného objektu Starého zámku v Hořovicích. Správní sbor Vojenských lesních podniků v té době sídlil v Praze, přímo v budově Ministerstva národní obrany.

Během následujících let se změnila názvy jednotlivých organizačních složek podniku, v Praze začalo pracovat Ředitelství VLP a jemu byly podřízeny Vrchní správy, hospodařící na území vojenských střelnic, kterých se zhoršováním mezinárodní politické situace ve 30. letech a potřebou vybudování silné čs. armády stále přibývalo (Vojenský tábor u Malacek, VT u Humenného - Kamenica nad Cirochou, tábor u Vyškova – Plumlov, atd.).

Za okupace (1939-1945) převzal řízení a hospodaření německý Heeresforstamt (Vojenský lesní úřad). Němci svými lidmi obsadili vyšší úřednické funkce, ale samotného lesního personálu se tato změna dotkla jen okrajově.

Nové újezdy a vznik VLS

Po ukončení druhé světové války se do cvičišť, rozšířených či nově založených německými okupanty, vrátilo předtím násilně vystěhované české obyvatelstvo, ale zároveň poválečný odsun Němců uvolnil území, vhodná pro založení nových vojenských prostorů. V roce 1946 byl změněn název Vojenské lesní podniky na Vojenské lesy a statky (VLS). V souvislosti se studenou válkou rychle stoupaly počty jednotek Československé lidové armády (ČSLA), k 1. červenci 1950 byly vytvořeny vojenské újezdy (VÚ) a bylo ustanoveno Generální ředitelství VLS, vznikaly vojenské výcvikové prostory (VVP) a v roce 1953 rozhodlo velení ČSLA zřídit jako výrobní hospodářskou jednotku trust národních podniků, Vojenské lesy a statky n.p., který přímo navázal na předchozí činnost Vojenských lesních podniků a měl nadále hospodařit na území všech VVP.

Během 50. let 20. století se počet VVP postupně stabilizoval na dvanácti a v každém z nich působily podniky VLS n.p., s generálním ředitelstvím v Praze (VVP Brdy - podnik Hořovice,

VVP Mladá / Milovice - podnik Hořovice, VVP Dědice - podnik Plumlov, VVP Ralsko - podnik Mimoň, VVP Libavá - podnik Lipník nad Bečvou, VVP Boletice - podnik Horní Planá, VVP Záhorie - podnik Malacky, VVP Dobrá Voda - podnik Sušice, VVP Lešť - podnik Pliešovce, VVP Hradiště - podnik Velichov, VVP Javorina - podnik Kežmarok, VVP Valáškovce - podnik Kamenica nad Cirochou).

Rozdělení republiky a optimalizace újezdů

Tato struktura VLS zůstala prakticky nezměněna až do roku 1989, následně v souvislosti s rozdělením federace vznikly státní podniky Vojenské lesy a statky ČR a Vojenské lesy a majetky SR (Vojenské lesy a majetky Slovenskej republiky, štátny podnik so sídlom v Pliešovciach). V těchto a následných letech došlo také ke zmenšení počtu VVP a omezení jejich rozlohy.

20. listopadu 2013 byl v rámci balíčku branných zákonů předkládaných ministerstvem obrany schválen návrh „Zákona o zrušení vojenského újezdu Brdy, stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů“. Zákon vstoupil v platnost v roce 2016 a vedle zmenšení hranic stávajících čtyř vojenských újezdů přinesl také zrušení vojenského újezdu, v němž se historie Vojenských lesů začala psát – na Brdech. Lokalita je nyní nejmladší chráněnou krajinnou oblastí, stále zde však funguje nad Jinci vojenské cvičiště a spravují ji Vojenské lesy a statky.

V současné době tedy státní podnik Vojenské lesy a statky ČR hospodaří ve VVP Boletice (divize Horní Planá), VVP Dědice (divize Plumlov), VVP Hradiště (divize Karlovy Vary), VVP Libavá (divize Lipník nad Bečvou), ale také a Brdech (divize Hořovice). V rámci reorganizace správy státních lesů dochází ke konci roku 2021 k rozsáhlé směně pozemků mezi VLS a Lesy ČR, v jejímž rámci přecházejí „do civilu“ také lokality bývalých újezdů v Ralsku a Mladé, které od odchodu okupačních vojsk Sovětské armády již nebyly nikdy pro obranu státu využity. S nimi na LČR přejde i personál a majetek divize VLS Mimoň, která v těchto lokalitách hospodaří.

